

REINES JÁNOS

Polgári Jogi Tanszék

Témavezető: dr. Fuglinszky Ádám egyetemi tanár

DOI: <https://doi.org/10.56966/2024.35.Reines>

A (FRANCHISE) SZERZŐDÉSKÖTÉST MEGELŐZŐ TÁJÉKOZTATÁSI KÖTELEZETTSÉG EGYES JOGGAZDASÁGTANI KÉRDÉSEI

Bevezetés. A megelőző tájékoztatási kötelezettség jelentőségéről

Mind a franchise-átadó, mind a franchise-átvevő számára fontos, hogy megismerje szerződő partnerét, valamint a kötetendő szerződés és a másik fél szolgáltatásának tartalmát, s ennek ismeretében megalapozottan tudjon döntést hozni arról, hogy köt-e szerződést, s ha igen, milyen tartalommal. A Ptk. azonban nem ír elő franchise szerződésekre vonatkozó speciális tájékoztatási kötelezettséget. Tekintettel arra, hogy a felek közti potenciális hosszabb távú üzleti kapcsolat a franchise szerződések egyik sajátossága, így mind a joggyakorlat, mind a külföldi jogi szabályozás kiemelt jelentőséget szentel e kérdéskörnek.

Miként azt látni fogjuk, alapvetően a franchise-átadói oldaltól – mint információtöbblettel rendelkező féltől – elvárás a megfelelő tájékoztatás, ugyanakkor a *World Franchise Council* által kiadott irányelvek rögzítik, hogy a franchise-átvevő is köteles a korábbi üzleti tapasztalatáról, pénzügyi lehetőségeiről tájékoztatni a másik felet.¹

Ugyanakkor nem szabad elfeledkezni arról sem, hogy a franchise-átadó attól tartva, hogy nem jön létre a szerződés kevésbé érdekelt az információk átadásában. Jelen tanulmányban ismertetem az e kérdéskörhöz kapcsolódó hazai és külföldi szabályozási környezetet, valamint az érdekkonfliktushoz feloldása céljából megfontolandó joggazdaságtani érveket.

A hazai szabályozási környezet

Normatív szabályok hiányában a jogkeresők számára hazánkban a Magyar Franchise Szövetség által e tárgyban kiadott *irányelve* szolgálhat iránymutatásul.²

A Szövetség javaslata szerint a szerződéskötést megelőzően legalább 14 nappal lehetőséget kell biztosítani a potenciális szerződő partnereknek arra, hogy a franchise szerződést

¹ Ld. The World Franchise Council's Principles of Ethics, Elérhető: <https://worldfranchisecouncil.net/principles-of-ethics/> (2024.04.18.)

² Magyar Franchise Szövetség 2002/1. (IX.18.) számú irányelve a franchise szerződés aláírását megelőző információ átadásról és a rendszerismertető tartalmáról, elérhető: https://franchise.hu/a_szovetseg/iranyelvek/ (2024.04.18.)

áttanulmányozzák. Továbbá célszerűnek tartják rendszerismertető elkészítését is, amit a franchise-átadó szintén az átvevő rendelkezésére bocsát, valamint az Irányelv kimondja azt is, hogy nem ellentétes az etikai szabályokkal az, ha a franchise-átadó titoktartási nyilatkozathoz köti a franchise szerződés tartalmának megismerését.

A hivatkozott irányelv mellett a *Franchise Európai Etikai Kódexe* is rögzíti, hogy a jogbérletbe adónak magát az Etikai Kódexet, és valamennyi franchise kapcsolatot érintő lényeges anyagot a szerződéskötést megelőzően, megfelelő időben a jogbérletbe vevő rendelkezésére kell bocsátania.³ A Kódex rögzíti továbbá azt is, hogy a franchise-átvevők érdekében végzett hirdetés nem tartalmazhat homályos vagy félrevezető kijelentéseket,⁴ valamint a jövőbeni eredményességre vonatkozó hirdetésnek objektívnek és ellenőrizhetőnek kell lennie.⁵

Megjegyzendő, hogy e normák megsértése esetén – még ha el is fogadjuk normatív kötőerejüket⁶ – a sérelmet szenvedett fél részére semmilyen speciális jogorvoslat nem áll rendelkezésre. Ugyanakkor a Ptk. 6:62.§ (3) bekezdéséből⁷ álláspontom szerint levezethető volna a jogbérletbe adó *kártérítési felelőssége*, azonban kizárólag a szerződést érintő lényeges körülmények tekintetében. Kérdés pedig az, hogy a lényeges körülmények köre megegyezik-e a fenti irányelvben rögzítettekkel, pontosan mi tartozik bele a Ptk. 6:62.§ (1) bekezdésébe.⁸

A nemzetközi szabályozási környezet

Európában elsőként Franciaországban fogadtak el a megelőző tájékoztatási kötelezettségre vonatkozó jogi szabályozást a *Doubin törvényben* 1989-ben.⁹ Ennek első cikkelye írta elő, hogy a megelőző tájékoztató átadására a franchise szerződés megkötését megelőzően legalább húsz nappal sor kell, hogy kerüljön.

A kelet-európai országok közül Románia volt az úttörő, aki 1997-ben az *Ordinance 52/1997*-ben¹⁰ szabályozta a franchise szerződéseket. E jogszabály tartalmazott rendelkezéseket arról,

³ A Franchise Etikai Kódexe 3.3. pont; https://franchise.hu/a_szovetseg/etikai_kodex/ (2024. 04.18.)

⁴ Franchise Európai Etikai Kódexe 3.1. pont; uo.

⁵ Franchise Európai Etikai Kódexe 3.2. pont; uo.

⁶ A normatív kötőerő mellett érvel Nochta (1996) 230., ezzel ellenkezően érvel Darázs (2021) 481.

⁷ Ptk. 6:62. § (3) bekezdés szerint: „Ha a szerződés létrejön, az a fél, aki az (1) bekezdésben foglalt kötelezettségét megszegi, köteles a másik fél ebből származó kárát a szerződésszegéssel okozott károkért való felelősség általános szabályai szerint megtéríteni.”

⁸ Ptk. 6:62. § (1) bekezdés szerint: „A felek kötelesek a szerződéskötési tárgyalások alatt, a szerződés megkötésénél, fennállása alatt és megszüntetése során együttműködni és tájékoztatni egymást a szerződést érintő lényeges körülményekről.” Ennek franchise specifikus tartalmáról kialakulatlan a hazai bírói gyakorlat, nem tudunk következtetéseket levonni azzal kapcsolatban, hogy a jogbérleti szerződés esetén melyek lehetnek a szerződést érintő lényeges körülmények.

⁹ Law Number 89-1008 of 31 December 1989. A jogszabály az L330-30 számú cikkelyt iktatta be a Francia Kereskedelmi Törvénybe (*Code de Commerce*), s megelőző tájékoztatási kötelezettséget írt elő. https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000005634379/ (2024.04.18.)

¹⁰ *Government ordinance 52/1997.*, 3. cikk: Alapvetően olyan információk átadására kötelez a rendelet, amelynek ismeretében a franchise-átvevő megalapozott döntést tud hozni, így különösen az átadott know-how, a fizetendő ellenértékek, a biztosított területi kizárólagosság, a megújítás, a felmondás szabályai. Továbbá 14. cikk szerint: a rendszert bemutató dokumentumoknak egyértelműnek kell lennie és valós információkat kell tartalmazniuk. A 16. cikk kimondja, a franchise szerződés aláírását megelőző észszerű időn belül kell átadni a

mit szükséges tartalmaznia a franchise szerződéseknek, valamint rögzítette a jogbérletbe vevővel megosztandó azon információk körét is, amelyeket már a szerződéskötési tárgyalások alatt át kell adni a jogbérletbe vevő részére. Ugyanakkor e kötelezettség teljesítésére a román jogszabály nem tartalmaz pontos határidőt – szemben a francia szabályozással.

Hasonló szabályokat találhatunk Spanyolországban,¹¹ Olaszországban,¹² Svédországban¹³ és Belgiumban¹⁴ is.

Európán kívül található ilyen szabályozás Malajziában,¹⁵ Ausztráliában,¹⁶ s a megelőző tájékoztatási kötelezettséget szorgalmazza Japán jogrendszere is.¹⁷

Az *Egyesült Államokban* a megelőző tájékoztatási kötelezettségre vonatkozó szövetségi szabályozás már 1979-ben megjelent a *Federal Trade Commission Rule* szabályaiban, ami részletes leírást adott az átnyújtandó információkról.¹⁸ Ugyanakkor a szabályozás hiányosságaként tekinthető, hogy szövetségi szinten nem szankcionálta a tájékoztatási kötelezettség megsértését, így tagállamonként eltérő annak megítélése, hogy a kötelező tájékoztatás elmaradásának van-e, s ha igen, milyen jogkövetkezménye lehet.¹⁹

franchise szerződés feltételeiről szóló teljeskörű írásos tájékoztatást.
<https://legislatie.just.ro/Public/DetaliuDocumentAfis/11328> (2024.04.18.).

¹¹ *Spain Royal Decree* 201/2010 of February 26, 2010. <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-2010-4175> (2024.04.18.)

Ley 7/1996, de 15 de enero, de Ordenación del Comercio Minorista 62. cikk: 20 nappal a szerződéskötés előtt, <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-1996-1072> (2024.04.18.)

¹² *LEGGE 6 maggio 2004, n. 129 Norme per la disciplina dell'affiliazione commerciale*, 4. cikk 1. bekezdése szerint erre 30 nappal a szerződéskötés előtt kell, hogy sor kerüljön. A 4. cikk 2. bekezdés pedig hat pontban tartalmazza a megelőző tájékoztatási kötelezettség tartalmát. Így egyebek mellett a rendszer leírását, a működő egységek számát, s ennek évenkénti változását, a folyamatban lévő és a megelőző három évben lezárult bírósági eljárásokat.

https://www.gazzettaufficiale.it/atto/serie_generale/caricaDettaglioAtto/originario?atto.dataPubblicazioneGazzetta=2004-05-24&atto.codiceRedazionale=004G0161&elenco30giorni=false (2024.04.18.)

¹³ *Disclosure Act* 2006 (2006:484, Lag om franchisegivares informations skyldighet): 14 nappal a szerződéskötés előtt. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2006484-om-franchisegivares_sfs-2006-484/ (2024.04.18.)

¹⁴ *Loi relative à l'information précontractuelle dans le cadre d'accords de partenariat commercial* – 2005. december 19. (511687/006): egy hónappal a szerződéskötés előtt. https://etaamb.openjustice.be/fr/loi-du-19-decembre-2005_n2006022034.html (2024.04.18.)

¹⁵ *Franchise Act*, Act 590 Article 15 (1): 10 nappal a szerződéskötés előtt. <https://www.mfa.org.my/wp-content/uploads/2022/12/Franchise-Act-1998-as-at-28-April-2022.pdf> (2024.04.18.)

¹⁶ *Competition and Consumer (Industry Codes – Franchising) Regulation* 2014, clause 9.: 14 nappal a szerződéskötés előtt, illetve a 8. szakasz (clause 8) kifejezetten rögzíti, hogy a megelőző tájékoztatási kötelezettség célja az, hogy a franchise-átvevő megalapozott döntést hozzon a befektetése megtérüléséhez. <https://www.legislation.gov.au/F2014L01472/latest/versions> (2024.04.18.)

¹⁷ *Guidelines concerning the franchise system under the antimonopoly act* 2. pontjának tartalma szerint az alábbi információk átadása szükséges: van-e ellátási kötelezettség, a jogbérletbe adó által nyújtott támogatás részletei (eljárások, ezek gyakorisága, költsége), a jogbérletbe vevő által fizetendő ellenszolgáltatások mértéke, a szerződés időtartama, megújítása, megszüntetése, a versenytilalmi megállapodás tartalma. https://www.jftc.go.jp/en/legislation_gls/imonopoly_guidelines_files/franchise.pdf (2024.04.18.)

¹⁸ A tájékoztatási kötelezettségének a franchise-átadó 14 nappal a szerződés megkötése előtt köteles volt eleget tenni (§436.2.). Az átadásra kerülő dokumentum tartalmaként 23 elemet nevesített a szabályozás (§463.4.). Így tájékoztatni kellett a potenciális franchise-átvevőt a korábbi üzleti tapasztalatról (item2), a folyamatban lévő peres eljárásokról (item3), a fizetendő díjakról (item5-6), amennyiben meg van határozva a termékek és alapanyagok beszerzési helye (item8), a franchise-átadó által nyújtott támogatás, reklámozás és képzés részleteiről (item11), a területi kizárólagosságról (item12), a megújítás és a megszüntetés szabályairól (item17). <https://www.ecfr.gov/current/title-16/chapter-I/subchapter-D/part-436> (2024.04.18.)

¹⁹ Dub 2020., a fragmentált szabályozás által okozott problémák részletes kifejtéséhez ld. Spandorf 2020.

Mind a *DCFR-ben*²⁰, mind a *PEL CAFDC-ben*²¹, mind az *UNIDROIT Model Franchise Disclosure Law*²²-ban kógens jelleggel elő van írva a franchise-átadó számára az információszolgáltatási kötelezettség. A PEL CAFDC szabályozása annyiban sajátos, hogy a kógens kötelezettség előírásán túl, annak megsértéséhez szankciót is kapcsol: a szerződés tévedés miatt megtámadható lesz, a sérelmet szenvedett fél kártérítést követelhet. A norma célja az, hogy minden fél rendelkezzen a szükséges és releváns információval ahhoz, hogy megalapozott döntést tudjon hozni, figyelemmel a szerződés időtartamára, a felek beruházásának mértékére. Magának az átadott információnak pedig valósnak, teljesnek és átláthatónak kell lennie.²³

A PEL CAFDC magyarázata hangsúlyozza, hogy a jogbérletbe vevőnek jelentős mértékű befektetést kell eszközölnie a rendszerhez való csatlakozáshoz, anélkül, hogy lehetősége lenne a megfelelő információ begyűjtésére, hiszen azok a jogbérletbe adó birtokában vannak. Kifejezetten rögzíti azt jelenséget, amikor a jogbérletbe adó megpróbál befektetőket gyűjteni egy nem létező, vagy nem sikeres franchise hálózatra való hivatkozással.²⁴ A PEL CAFDC az alábbi információk átadását követeli meg, azzal, hogy ez a minimum elvárható információ, ennél szélesebb körű tájékoztatásadásra természetesen van lehetőség:²⁵

- a jogbérletbe adó neve és tapasztalata: e körbe tartozik az adott üzletágra és külön az adott franchise rendszerre vonatkozó tapasztalat, az indulás időpontja, a fejlődés főbb állomásai;
- a releváns, átadásra kerülő szerzői és iparjogvédelmi jogok;
- a know-how jellemzői, ideértve különösen az átadásra kerülő üzleti modellt;
- az adott kereskedelmi szektorra és a piaci viszonyokra vonatkozó tájékoztatás: ideértve különösen a piaci verseny, a kínálati viszonyok és az árazás jellemzőit;
- a franchise módszer: a rendszer általános leírása, a know-how sajátosságai, a nyújtott támogatás, a várhatóan szükséges beruházás mértéke, a várható költségek²⁶;
- a franchise hálózat felépítése és kiterjedése: az egységek száma (mind a franchise-átadó, mind a franchise-átvevők által működtetett egységek), területi elhelyezkedésük, a megszűnt franchise egységek száma és a megszűnés oka;
- a franchise díjak és más időszakos pénzügyi kötelezettségek;
- a franchise szerződés feltételei: ideértve a felek jogait és kötelezettségeit, a szerződés időtartama, a fizetendő ellenszolgáltatás megfizetésének módja, a megszüntetés feltételei, amennyiben releváns a megújítás lehetősége, kizárólagossági kikötések, versenyklauzulák;

²⁰ Általánosságban az értékesítési szerződésekre: DCFR IV.E.-2:101: Pre-contractual information duty; kifejezetten a franchise szerződésre: DCFR IV.E.4:102 Pre-contractual information

²¹ Általánosságban az értékesítési szerződésekre: Article 1:201: Pre-Contractual Information; a franchise szerződésre: Article 3:102: Pre-Contractual Information

²² Unidroit Model Franchise Disclosure Law, <https://www.unidroit.org/instruments/franchising/model-law/> (2024.04.18.)

²³ Hesselink et al. 2006. 104-105.

²⁴ Uő. 216. Megjegyzendő, hogy az amerikai szabályozás is több helyen rámutat arra a jelenségre, hogy nem megfelelő információátadás miatt jelentős veszteség érte a franchise-átvevőket, ami alapul szolgált a megfelelő szabályozás megalkotásához. Így utal erre a New York-i szabályozás: *New York State Franchise Act* § 680.; https://law.justia.com/codes/new-york/2006/general-business/idx_gbs0a33.html (2024. április 18.) és Illinois Állam szabályozása is: 815 ILCS 705/2; <https://www.ilga.gov/legislation/ilcs/ilcs3.asp?ActID=2381&ChapterID=67> (2024.04.18.)

²⁵ Hesselink et al. 2006. 216-218.

²⁶ Ez a pont álláspontom szerint némileg átfedésben van a know-how jellemzőinek leírásával.

Az *UNIDROIT* modellszabálya részletesen szabályozza a tájékoztató átadásának időpontját (14 nappal a szerződéskötést megelőzően, 3.cikk), alakiságát (írásban, 4. cikk), a tájékoztatási kötelezettség alóli mentesülés eseteit (5. cikk), a tájékoztató tartalmát (6.cikk), valamint az átvevő kötelezettségét, hogy igazolja a tájékoztató átvételét (7.cikk).²⁷

J.S. Soliyenko kiváló összefoglalást nyújt a franchise szerződések esetében a megelőző tájékoztatási kötelezettség előírásáról az Európai Unió országain belül.²⁸ Tanulmányának célja az ukrán jogrendszer kritikai vizsgálata volt, amely jogrendszerben – hasonlóan a magyarhoz – nincs előírva franchise-specifikus szerződéskötést megelőző tájékoztatási kötelezettség a franchise átadó részére. A megelőző tájékoztatási kötelezettség indokoltságát három okból tartja szükségesnek. Egyrészt leírja, hogy a franchise rendszer, mivel üzleti modell, mindig kockázatokkal jár, e kockázat megismerését a megelőző tájékoztatási kötelezettség előírása lehetővé tenné. Másrészt a helyi pénzügyi viszonyok és a piaci folyamatok megértése problémákat okozhatnak azoknak a külföldi jogbérletbe adóknak, akik nincsenek tisztában a lokális sajátosságokkal.²⁹ Harmadrészt a jogvitáknak a leggyakoribb forrása az, hogy a felek hiányos kommunikáció okán eltérő követelményeket támasztanak a franchise rendszerrel szemben. Soliyenko munkájának konklúziójaként leírja, hogy míg a felek valamennyi lényeges kérdést rendezni tudnak a franchise szerződésben – s így álláspontja szerint e körben nem is feltétlen szükséges a jogi szabályozás. A szerződéskötést megelőző tájékoztatási kötelezettséget azonban magától értetődően nem ilyen, s ekként a jogalkotónak szükséges gondoskodnia erről.

A hazai jogirodalmi álláspont

A hazai jogirodalmat áttekintve Tajti Tibor – a részletesebb szabályozás megjelenésén keresztül – az információs aszimmetria feloldását látja a kötelezettség előírásában.³⁰

Várad Szabolcs álláspontja szerint is mindenképp szükséges lenne a szerződéskötést megelőző tájékoztatási kötelezettség tartalmának meghatározása, ugyanis e ponton a legsérülékenyebb az egész jogviszony, így garanciális szempontból szükséges lenne a Ptk.-ban történő rögzítés.³¹

Mint arra Haraszi Mihály is felhívja a figyelmet,³² a tájékoztatási kötelezettség megsértése igen komoly hátrányokat képes okozni a franchise-átvevői oldalon. Az 1950-es években elterjedt módszer volt, hogy a sikertelen franchise koncepciókat – a valós adatok eltitkolásával – minél gyorsabban igyekeztek elterjeszteni és így plusz bevételhez jutni a rendszer bedőlése előtt. E megoldás a piramis játékokkal jelentős hasonlóságot mutat.

²⁷ *Model Franchise Disclosure Law*, Elérhetőség: 22. lábjegyzet

²⁸ Soliyenko 2015. 69-71.

²⁹ Ugyanakkor álláspontunk szerint a franchise-átadó terhére előírt tájékoztatási kötelezettség nem tudna segíteni ezen a problémán.

³⁰ Tajti 2018. 65.

³¹ Várad 2013. 14.

³² Haraszi 1992. 106.

Megjegyzendő, hogy már a magyar jogrendtől sem idegen a szerződéskötést megelőző speciális tájékoztatási kötelezettség előírása. Ide sorolható a Ptk. 6:82.§-ában és az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről szóló 2001. évi CVIII. törvény 5.§-ában szabályozott tájékoztatás az elektronikus úton történő szerződéskötés esetére vonatkozó szabályokról. Vagy gondolhatunk a fogyasztó és a vállalkozás közötti szerződések részletes szabályairól szóló 45/2014. (II.26.) Korm. rendelet 9.§-ára, amely szerződéskötést megelőző tájékoztatási kötelezettséget ír elő az üzlethelyiségen kívül kötött és a távollévők között kötött szerződéstől eltérő szerződésekre vonatkozó normák körében. Végül szintén ide sorolható a fogyasztó által vállalt kezesség esetében rögzített megelőző tájékoztatási kötelezettség is.³³

Jelen sorok írója korábbi munkájában³⁴ arra az álláspontra helyezkedett, hogy mivel a szerződés általános szabályai között rögzítik a felek tájékoztatási kötelezettségét a szerződéskötési tárgyalások alatt is, így ennek *lex specialis* szabályként való előírása a franchise szerződés szabályai között felesleges ismétlésnek volna tekinthető. Ugyanakkor megvizsgálva a vonatkozó külföldi szabályokat, valamint mérlegelve az információs aszimmetria közgazdaságtani hatásait, indokolt a fenti álláspont módosítása. Szükséges – a Franchise Szövetség Irányelvében³⁵ történő rögzítésen túl – a megelőző tájékoztatási kötelezettség kogens normaként történő előírása, s részletes tartalmának – vagyis pontosan mire terjedjen ki ez a kötelezettség³⁶ – jogi szabályozása, ami ösztönözné a feleket a szerződéskötéshez szükséges valamennyi információ átadására. Így az információs aszimmetria csökkenne, a felek pedig képesek lennének hatékonyabb szerződések megkötésére, s elkerülhetővé válna számos későbbi potenciális jogvita.

A kapcsolódó joggazdaságtani megfontolások

Mindenekelőtt szükséges rögzítenünk a joggazdaságtan azon elméleti kiindulópontját,³⁷ miszerint piaci versenyben az eladók minden esetben teljesen feltárják az információkat magukról. Ugyanis a leghatékonyabb vállalat (franchise-átadó) érdekelt abban, hogy az információkat jelezze a fogyasztók (franchise-átvevők) részére. Miután ő közölte az információt, ezt követően a második leghatékonyabb franchise-átadó lesz érdekelt abban, hogy jelezze, hogy a fennmaradó jogbérletbe adók közül ő a leghatékonyabb, és így tovább. Ugyanakkor ezen érvelés mögött számos olyan feltevés húzódik meg, amelynek hibája miatt nem valósul meg a teljes információátadás.³⁸ Ilyen lehet a termékek (franchise rendszerek)

³³ A Ptk. 6:430. § (1) bekezdése szerint: „Fogyasztó által vállalt kezesség esetén a jogosult köteles a fogyasztót a kezességi szerződés létrejöttét megelőzően tájékoztatni:

a) a kezes jogairól és kötelezettségeiről; és

b) a kötelezett helyzetéből vagy a kötelezettség természetéből fakadó, a hitelező előtt ismert különleges kockázatokról.”

³⁴ Reines János: A franchise szerződés. *Magyar Jog*, 2018. évi 10. szám, 533.

³⁵ A Magyar Franchise Szövetség 2002/1. (IX.18.) számú irányelve a franchise szerződés aláírását megelőző információ átadásáról és a rendszerismertető tartalmáról. Elérhetőség: 4. lábjegyzet

³⁶ E körben a fenti Irányelv vonatkozó tartalmát megfelelőnek tartom.

³⁷ Ld. Grossman 1981.; Milgrom 1981.

³⁸ Dranove – Jin 2010.

egyértelmű minőségi rangsora, a franchise-átvevők homogenitása, az információátadás költségmentessége, a franchise-átadók tökéletes informáltsága. Éppen e problémák miatt hatékony beavatkozási eszköz a kötelező információnyilvánosság.³⁹

Az információs aszimmetria közgazdaságtani hatása ugyanis az, hogy *eltorzítja a piacot*, így a társadalmi optimum nem érhető el az önkéntes csere révén.⁴⁰ A felek a szerződést megelőzően nincsenek tisztában a kapható szolgáltatás pontos tartalmával, így esetleg olyan szerződést köthetnek, amely egyébként nem, vagy nem ezzel a tartalommal állna érdekükben. Továbbá növeli az alkuköltségeket is, ugyanis a feleknek jelentős erőforrásokat kell arra fordítaniuk, hogy a másik fél által ismert magáninformációkat megszerezzék. Ugyanakkor minél több információt árul el az adott fél, az annál inkább hatással van az árra.⁴¹

A tájékoztatási kötelezettség kapcsán érdemes különbséget tenni az ún. *produktív és redisztributív információk* között. Produktív információk esetében mód nyílik a létező erőforrások eredményesebb felhasználására, avagy eddig jellemzően senki által nem ismert információk megszerzésére, míg a redisztributív információk nem hoznak létre új értékeket. Ez utóbbiak pusztán csak lehetővé teszik megszerzőik számára, hogy az elérhető szerződéses többletből nagyobb részt szerezzenek meg.⁴² Itt az igazi probléma nem az, hogy ez a többlet máshoz kerül, hanem a járadékvadászat, azaz az információk megszerzése érdekében erőforrásokat használ fel az információ megszerzője, és ezt az erőforrást más hasznos tevékenység elől vonja el.

A franchise esetében is ezzel állunk szemben, ugyanis azzal, hogy a franchise-átadó nem adja tovább a szükséges, általa már ismert információkat, a franchise-átvevőt – ezek megszerzése érdekében – erőforrás felhasználásra kényszeríti. A megelőző tájékoztatási kötelezettség körében átadandó információk ugyanis más forrásból is több-kevesebb sikerrel megszerzhetőek,⁴³ azonban hatékonysági szempontból célszerűbb az információkkal már rendelkező jogbérletbe adót átadásra kötelezni, mint a jogbérletbe vevőt ösztönözni arra, hogy ezek megszerzésére fordítsa erőforrásait.

A tájékoztatási kötelezettség kapcsán probléma lehet ugyanakkor a *túlzott mértékű információ közlése* is, ahol a fogadó fél részéről információ feldolgozási probléma merülhet fel: a sok információból ki kell válogatnia a valóban hasznosakat.⁴⁴ Ebből a szempontból is hasznos lehetne valamilyen útmutatás arról, melyek is pontosan azok a lényeges információk, amelyek kapcsán az előzetes tájékoztatási kötelezettség fennáll. Kornhauser ennek meghatározásához kétlépcsős tesztet ajánl.⁴⁵ Elsőként azt szükséges megvizsgálni, hogy az adott tény az előzetes tájékoztatás időpontjában kapcsolódik-e az üzleti tevékenységhez, a franchise rendszer

³⁹ Vincze 2010. 739.

⁴⁰ Cooter – Ulen 2005. 57.

⁴¹ Uő. 104. Az alkufolyamat költségeinek elemzéséhez ld. Hoffmann-Spitzer 1982.

⁴² Szalai 2013. 377.

⁴³ Így a legközelebbi franchise-átvevők neve, elérhetősége, az átadott vagyoni értékű jogok köre, az egységek pénzügyi teljesítménye; (Vö. a Magyar Franchise Szövetség 2002/1. (IX. 18.) számú irányelve a franchise szerződés aláírását megelőző információ átadásról és a rendszerismertető tartalmáról 9. pont. Elérhetőség: 4. lábjegyzet

⁴⁴ A bírósági eljárás kapcsán hasonló problémára világít rá Cooter – Ulen, amikor is az egyik fél tudatosan halmozza el felesleges információkkal a másik felet, hogy a feldolgozási költségek miatt nehéz helyzetbe hozza. Vö. Cooter – Ulen 2005. 452.

⁴⁵ Kornhauser 2015. 134.

vagyonához, irányításához, magához a rendszer működéséhez. Amennyiben a válasz igen, úgy a második lépésben azt szükséges vizsgálni, hogy az adott ténynek jelentős hatása lenne-e a franchise rendszer értéke meghatározásában vagy a rendszerhez való csatlakozás eldöntésében.

Emerson és Benoliel – empirikus kutatások alapján – hangsúlyozzák,⁴⁶ hogy a franchise-átvevők a szerződéskötést megelőzően nem mérlegelnek minden releváns elérhető információt. Ennek oka egyrészt az, hogy nincs korábbi üzleti tapasztalatuk, így megfelelően mérlegelni sem tudják, mely információk relevánsak, amelyeket vizsgálniuk kellene („*unawareness problem*”) annak megítélése során, hogy érdemes-e aláírniuk az adott szerződést, illetve milyen kockázatokkal kell számolniuk. További probléma, hogy a vizsgált releváns információk közül nem tudják kiszűrni a lényegi információkat („*screening difficulty*”). Végül pedig a releváns lényegi információk megértése, értelmezése is gondot jelent („*comprehending limitation*”).⁴⁷

Az információhiány miatt pedig nem több információt, szakértőt fognak igénybe venni, hanem inkább figyelmen kívül hagyják a tájékoztató dokumentumokat,⁴⁸ s ezzel nagyobb teret biztosítanak a jogbérletbe adó opportunizmusának, így a jogszerűtlen⁴⁹ felmondásnak, a jogbérletbe vevőre kedvezőtlen illetékességi kikötéseknek, a rátelepedés (*encroachment*)⁵⁰ joga kikötésének.

Nem szabad megfeledkezni arról sem, hogy a franchise rendszerek esetében bizonyos nézőpontból ún. *tapasztalati javakról* beszélünk,⁵¹ vagyis a szolgáltatás minősége csak az igénybevétel után ismerhető meg.⁵² Tehát a franchise-átvevő egyébként is részben csak a szerződés megkötését követően, a működése során tudja tesztelni az általa kötött üzlet jövedelmezőségét és kockázatait. Ennek a kockázatnak a csökkentésére is mindenképp indokolt lenne az előzetes tájékoztatási kötelezettség előírása.

⁴⁶ Emerson – Benoliel 2013. 194., 216.

⁴⁷ Cartwright nagyon hasonló problémára világít rá a fogyasztói hitelek kapcsán: egyrészt a fogyasztó számára nagyon nehéz a termék jellemzőit megismerni a vásárlás előtt, másrészt a pénzügyi termékek olyannyira összetettek, hogy még megfelelő információ birtokában is komoly problémát okozhat azok megértése, harmadrészt a pénzügyi termékek vásárlásának hatásait gyakran csak jóval később, a jövőben tapasztalják meg a fogyasztók. Ld. Cartwright 1999.

⁴⁸ A torzult értelmezések (*debiasing*) kijavítása kapcsán érdemes lehet fontolóra venni Jolls javaslatát, amelynek értelmében nem csak az információ közlését volna szükséges előírni, hanem annak átadási módját is szabályozni kellene: szükséges volna tiltani a felesleges, csak zavaró információk átadását. Ld. Jolls 1998. 1676-1677. Ugyanakkor kérdéses, hogy ezt miképpen lehetne ellenőrizni, illetve ha már bekövetkezett a jogsértés, akkor ennek későbbi szankcionálása nem feltétlen alkalmas a jogbérletbe vevőt ért sérelem reparálására, hiszen az átadott információk alapján már meghozta befektetői döntését, amelyet elképzelhető, hogy több/kevesebb információ birtokában is azonos tartalommal hozott volna meg.

⁴⁹ E helyütt jogszerűtlenség alatt Emerson – Benoliel a szó köznapi használatát érti: „egyoldalú”, „igazságtalan” „tisztességtelen” okokra alapított felmondás, amely formális értelemben akár jogszerű is lehet.

⁵⁰ Ebben az esetben a franchise-átadó jogosult a franchise-átvevő gazdálkodási területén, akár közvetlenül az üzlethelyisége mellett egy konkurens üzletet nyitni, vagy másik franchise-átvevőnek erre jogot adni. Részletesen ld. Abell (2013) 63., 289.; Emerson (2015) 779.

⁵¹ Ld. Szalai 2013. 384., illetve Nelson 1970.; továbbá Vincze 2010. 730.

⁵² E körben Vincze hívja fel a figyelmünket arra, hogy bizalmi javak esetében nagyon nehéz meghatározni azt, mit is jelent a szolgáltatás minősége: amennyiben például a kórházak esetében a minősítés módszere a halálesetek száma, akkor ez a mutató arra készíti az orvosokat, hogy elutasítsák a kockázatos eseteket. Ld. Vincze 2010. 74.. Beláthatjuk, hogy franchise rendszerek esetében is hasonló problémával találkozhatunk: egy adott piacra újonnan betörő franchise egység előreláthatóan veszteséges lesz, a franchise rendszer jövedelmezőségi mutatóját ezért rontja, így a kockázatosabb piacokon nem feltétlenül fog terjeszkedni a franchise hálózat.

A joggazdaságtani ösztönző hatás egyik iránya az lehet, hogy mennyi információt gyűjtenek és mennyit adnak át egymásnak a felek. Amennyiben információátadásra, tájékoztatásra kötelezzük a szerződő felet, azzal csökkenteni lehet a járadékvadászatot, továbbá az információ megszerzésének (tranzakciós) költségét, végül az információs aszimmetria is kiküszöbölhető vele.

A titoktartási nyilatkozatról és előszerződésről

A gyakorlatban elterjedt megoldás, amikor a jogbérletbe adó a franchise-szerződést egy külön *titoktartási nyilatkozat* átadása fejében adja át a jogbérletbe vevő részére. Ezzel a felek a szerződés teljes tartalmát üzleti titokká minősítik, és a potenciális jogbérletbe vevő köteles azt bizalmasan kezelni.⁵³ Jellemzően kötbér kötelezettséget is előírnak a felek a titoktartási kötelezettség megsértése esetére.

A franchise szerződést megelőzhetik továbbá úgynevezett *előszerződések* is. Ennek keretében a jövőbeni jogbérletbe adó megengedi a jövőbeni jogbérletbe vevőnek, hogy a franchise-koncepciót kipróbálja.⁵⁴ A próba sikerének függvényében kerülhet sor a végleges szerződés megkötésére. E körben gyakoriak az opciót biztosító szerződések.⁵⁵

Véleményem szerint a fenti két szerződéskötési technika ugyan elterjedt a gyakorlatban és hasznos megoldásnak tekintendők, azonban a szabályozás ilyen szintű részletezése nem elvárható a Ptk.-tól. Azonban fontos felhívni a figyelmet arra, hogy a Ptk. által alkalmazott előszerződés fogalom⁵⁶ nem azonos ezzel, hiszen a fenti opciót biztosító szerződéseknek pontosan az a sajátossága, hogy nem tartozik hozzájuk szerződéskötési kötelezettség.

A DCFR ugyan rendelkezik titoktartási kötelezettségről,⁵⁷ azonban az üzleti titok megóvására vonatkozó igény nem kizárólag franchise specifikus jelenség, hanem számos szerződés esetében felmerül, így ennek a megfelelő szabályozása nem a franchise szerződés körében volna indokolt.⁵⁸

⁵³ Mandel – Darázs 2011. 119.

⁵⁴ E koncepció némi hasonlóságot mutat a próbára vétellel (Ptk. 6:229.§) azzal, hogy mivel nem dolog tulajdonjogának átruházása a szerződés tárgya, valamint a felek között tartós jogviszony jön létre, így a szerződés hatálya nem függ a franchise-átvevő nyilatkozatától, hanem utóbb külön szerződést kell kötnie a feleknek.

⁵⁵ Miklóssy (2000) 42.

⁵⁶ Ptk. 6:73. § (1) bekezdés szerint: "Ha a felek abban állapodnak meg, hogy későbbi időpontban egymással szerződést kötnek, és megállapítják e szerződés lényeges feltételeit, a bíróság e feltételek szerint a szerződést bármelyik fél kérelmére létrehozhatja."

⁵⁷ DCFR IV.E.-2:203: Confidentiality: az a fél, aki bizalmas információt kap a másik féltől, köteles az információt bizalmasan kezelni, és sem a szerződéses jogviszony fennállása alatt, sem azt követően nem adhatja át harmadik félnek.

⁵⁸ S nem is itt kerül rá sor, hanem az üzleti titok védelméről szóló 2018. évi LIV. törvényben.

Konklúzió

Azokban a külföldi jogrendszerekben, melyek kodifikálták franchise szerződést, szinte kivétel nélkül érintik a szerződéskötést megelőző tájékoztatási kötelezettséget. Ezzel szemben hazánkban nem találunk erre vonatkozó normákat, holott a hazai jogirodalom is közel egyhangúan szorgalmazza ennek szükségességét.

Láthattuk, hogy a szerződések általános szabályai között található tájékoztatási kötelezettség tartalmát illetően aggályos lehet annak megállapítása, mi tartozik a szerződést érintő lényeges körülmények körébe.

Emellett joggazdaságtani szempontból is levezethető a megelőző tájékoztatási kötelezettség részletesebb jogalkotási indokoltsága.

Felhasznált irodalom

Abell, Mark (2013): *The Law and Regulation of Franchising in the European Union*, Cheltenham: Edward Elgar 2013, DOI: <https://doi.org/10.4337/9781781952351>

Cartwright, Peter (1999): *Consumer Protection in Financial Services: Putting the Law in Context*, In: Cartwright, Peter (szerk.): *Consumer Protection in Financial Services*, Kluwer Law Intertional, Deventer

Cooter, Robert - Ulen, Thomas (2005): *Jog és közgazdaságtan*, Nemzeti Tankönyvkiadó Rt., Budapest

Darázs Lénárd (2021): *Harmadik Rész XIX. Cím*. In: Wellmann György (szerk.): *Polgári jog VI/VI. – Kötelmi jog. Harmadik, Negyedik, Ötödik és Hatodik Rész. HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2021. 477-500.*

Dranove, David – Jin, Ginger Zhe (2010): *Quality Disclosure and Certification: Theory and Practice*. *Journal of Economic Literature*, 48. évfolyam 4. szám, 935-963. DOI: <https://doi.org/10.1257/jel.48.4.935>

Dub, Stanley M (2020): *In Support of a New Uniform Franchise Disclosure Act; If Not Now, When?* *Franchise Law Journal*, 39. évfolyam 3. szám, 387-402.

Grossman, Sanford J. (1981): *The Informational Role of Warranties and Private Disclosure about Product Quality*. *The Journal of Law & Economics*, 24. évfolyam 3. szám, 461-483, DOI: <https://doi.org/10.1086/466995>

Emerson, Robert W. – Benoliel, Uri (2013): *Are Franchisees Well-Informed? Revisiting The Debate Over Franchise Relationship Laws*. *Albany Law Review*, 76. évfolyam 1. szám, 193-216. DOI: <https://doi.org/10.2139/ssrn.1985718>

Emerson, Robert W. (2015): *Franchise Territories: A Community Standard*. *Wake Forest Law Review*, 45. évfolyam 3.szám (2015), 779-836.

Haraszti Mihály (1992): *Franchising a vállalkozók csodafegyvere?* TRADEMARK Kft., Budapest

Hesselink, Martijn W. – Rutgers, Jacobien W. – Bueno Diaz, Odavia – Scotton, Manolo – Veldman, Muriel (2006): *Commercial Agency, Franchise and Distribution Contracts*. Otto Schmidt/De Gruyter European Law Pub, Berlin, New York, DOI: <https://doi.org/10.1515/9783866537071>

Hoffmann, Elizabeth – Spitzer, Matthew L. (1982): *The Coase Theorem: Some Experimental Tests*. The Journal of Law & Economics, 25. évfolyam 1. szám, 73-98., DOI: <https://doi.org/10.1086/467008>

Jolls, Christine (1998): *Behavioral Economics Analysis of Redistributive Legal Rules*. Vanderbilt Law Review, 51. évfolyam 6. szám, 1653-1677.

Kornhauser, David N. (2015): *Materiality In Franchise Disclosure: An Analysis of How „Material Facts” Have Been Interpreted Under Other Legislation*. Alberta Law Review, 53. évfolyam 1. szám, 115-138, DOI: <https://doi.org/10.29173/alr282>

Mandel Katalin – Darázs Lénárd (2011): *Franchise vállalkozás*. Magyar Franchise Szövetség, Budapest

Miklóssy Sándor Zoltán (2000): *A franchise II. rész*. Cég és Jog, 2000. évi 10. szám, 42-44.

Milgrom, Paul R. (1981): *Good News and Bad News: Representation Theorems and Applications*. The Bell Journal of Law and Economics, 12. évfolyam 2. szám, 380-391., DOI: <https://doi.org/10.2307/3003562>

Nelson, Philip (1970): *Information and Consumer Behavior*. Journal of Political Economy, 78. évfolyam 2. szám, 311-329., DOI: <https://doi.org/10.1086/259630>

Nochta Tibor (1996): *Franchise és franchise-szerződés (vázlatok egy intézmény magánjogi alapkérdéseire)*. In: Hamza Gábor – Kajtár István – Zlinszky János (szerk. biz.): *Tanulmányok Benedek Ferenc tiszteletére*. Janus Pannonius Tudományegyetem Állam-és Jogtudományi Kar, Pécs, 1996. 222-236.

Szalai Ákos (2013): *A magyar szerződési jog gazdasági elemzése*. L'Harmattan Kiadó, Budapest

Tajti Tibor (2018): *A jogbérleti (franchise) szerződés Janus-arcú aszimmetriája*. Állam-és Jogtudomány, 2018. évi 3. szám, 43-72.

Soliyenko, J.S. (2015): *The Regulation of Pre-contractual Franchise Disclosure in the European Union*. <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/11124> (2024.04.18.)

Spandorf, Rochelle (2020): *Can Federal Preemption Solve What's Wrong with Franchise Sales Laws?* Franchise Law Journal 39. évfolyam 4. szám, 477-492.

Váradai Szabolcs (2013): *A franchise szerződés hazai kodifikációja*. Gazdaság és Jog, 2013. évi 9. szám, 8-14.

Vincze János (2010): *Miért és mitől védjük a fogyasztókat?* Külgazdasági Szemle, 2010. szeptember, 725-752.

SOME ECONOMIC ASPECTS OF THE OBLIGATION TO PROVIDE PRE- CONTRACTUAL (FRANCHISE) INFORMATION

It is of significant importance for both the franchisor and the franchisee to be fully aware of their contracting partner and the content of the contract to be concluded, as well as the services to be provided by the other party. However, the Civil Code does not provide for a specific obligation to provide information on franchise contracts. Given that the potential longer-term business relationship between the parties is one of the defining characteristics of franchise contracts, both case law and foreign legislation attach particular importance to this issue.

In foreign jurisdictions where the franchise contract has been codified, the pre-contractual information obligation is almost invariably affected. In contrast, there are no relevant provisions in Hungary, although the domestic legal literature is almost unanimous in calling for such a requirement.

It has been seen that, in relation to the obligation to provide information contained in the general rules on contracts, it may be a matter of concern to determine what is covered by the material circumstances affecting the contract.

Moreover, from a legal-economic point of view, the justification for more detailed legislation in favour of a prior information obligation can be derived.